

N:o 111.

Af herrar **Fridtjuv Berg** och **E. Hammarlund**, om småläroverkens indragande samt deras ersättande med praktiska öfverbyggnader på folkskolan.

I Kongl. Maj:ts till innevarande Riksdag aflättna proposition angående statsverkets tillstånd och behof föreslås under åttonde hufvudtiteln, bland annat, att de nuvarande tre-klassiga allmänna läroverken måtte under vissa vilkor få utvidgas till fem-åriga.

Som hufvudskäl för en sådan utvidgning anföres af ecklesiastikministern i hans anförande till statsrådsprotokollet den 14 januari 1893 »den osäkerhet med afseende på deras framtida öde, som under en lång följd af år försvårat och nedtryckt de mindre läroverkens verksamhet», och som »inneburit talrika anledningar till bryderi och bekymmer för de kommuner och orter, hvilka dessa läroverk tillhöra». Tydligaste uttrycket för nämnda osäkerhet finner man, såsom i samma anförande påpekas, i den omständigheten, att »sedan år 1882 ledigblifna lärareplatser vid de tre-klassiga allmänna läroverken och pedagogierna icke fått med ordinarie innehafvare besättas». Syftet med den kongl. propositionen i denna del är nu att undanrödja den häraf förorsakade osäkerheten och att gifva de treklassiga allmänna läroverken »utsigt till fortfarande framgångsrik verksamhet».

Anledningen till de s. k. småläroverkens försättande i det öfverklagade osäkerhetstillståndet år 1882 var — som bekant — den, att man ville hafva fullt fria händer med afseende på ifrågavarande läroverk, hvilka hufvudsakligen anlätades såsom förberedelseanstalter för det prak-

Bih. till Riksd. Prot. 1893. 1 Saml. 2 Afd. 2 Bund. 19 Häft. N:is (111—114). 1

tiska lifvet, men härtill icke kunde anses dugliga, hvarför det upprepade gånger blifvit yrkadt, att de antingen måtte indragas eller ock helt och hållet omgestaltas. I statsrådsprotokollet den 20 oktober 1882 yttrade dåvarande ecklesiastikministern härom följande:

»Jag har redan vid ett par föregående tillfällen haft anledning nämna, att anmärkningar gjorts emot bibehållande af de en- och tvåklassiga pedagogierna samt de treklassiga läroverken. En inom ecklesiastikdepartementet verkställd utredning, hvilket antal af dessa läroverks lärjungar under de senaste åren öfvergått till andra läroverk och hvilket antal afbrutit undervisningen, antagligen för att egna sig åt praktiska yrken, synes visa, att det senare antalet är öfvervägande. Men såsom förberedelseanstalter för blifvande yrkesidkare kunna hvarken pedagogierna eller de treklassiga läroverken sägas vara lämpligt anordnade. För att, så vidt möjligt, undanrödja hinder för genomförande af det beslut, hvar till en undersökning må föranleda, har Eders Kongl. Maj:t, redan den 12 sistlidne juni täckts föreskrifva, att läraretjänster vid nyssnämnda läroverk, hvilka derefter blifva lediga, icke skulle besättas med ordinarie innehafvare, utan tills vidare upprätthållas på förordnande.»

Den undersökning af de mindre läroverkens framtida ställning, som i detta anförande bebådades, uppdrogs samma dag åt den stora läroverkskomité, hvilken arbetade 1882—1884 och afgaf sitt utlåtande och förslag den 25 augusti 1884.

I första hand sökte nämnda komité utreda, huru vida staten vid småläroverkens grundande eller under deras utveckling möjligen, mot åtagna uppoffringar från vederbörande stadskommuners sida, iklädt sig några sådana förpligtelser, att en indragning eller ombildning af läroverken kunde möta rättsliga hinder samt, äfven om så icke vore, huru vida dock billighetshänsyn borde förbjuda de ifrågasatta förändringarna. Den kom härvid till det resultat, att hvarken ur den juridiska rättens eller ur billighetens synpunkt något hinder mötte för staten att indraga sina anslag eller att bestämma, för hvilket slags undervisning de efter tidens kraf och ortens omständigheter borde användas.

Oaktadt denna fullständiga handlingsfrihet hafva statsmagterna ännu ej kunnat fatta något afgörande beslut rörande småläroverkens framtida ställning. De befinna sig fortfarande — för att använda ett träffande uttryck af ecklesiastikministern vid sistlidne lagtima riksdag — i »ett sådant osäkerhetstillstånd, att de hvarken kunna sägas lefva eller vara döda».

Orsaken härtill är emellertid lätt att inse. Frågan om småläroverken utgör i sjelfva verket en högst väsentlig del, ja den mest väsent-

liga delen af läroverksfrågan i dess helhet. Man kan svårigen taga sitt parti i den förra, utan att man först gjort sig klart, i hvilken riktning man vill, att vårt offentliga undervisningsväsende i allmänhet skall utveckla sig. En följd häraf har blifvit, att de önsknningar, som från skilda håll framställts med afseende på småläroverkens framtid, varit af den mest stridiga beskaffenhet.

De lösningar af småläroverksfrågan, som blifvit föreslagna, äro hufvudsakligen följande fyra: 1) deras ersättande med s. k. borgareskolor, parallella med folkskolan, 2) deras ersättande med praktiska öfverbyggnader på folkskolan, 3) deras totala indragande utan att omedelbart ersättas med något annat, 4) deras bibehållande och utvidgande till större öfverensstämmelse med de femklassiga och de fullständiga läroverken.

1. *Småläroverkens ersättande med borgareskolor, parallella med folkskolan.*

Allt ifrån den tid, då man mera kraftigt började fordra, att de allmänna läroverken icke uteslutande skulle afse studentexamen och derpå möjligen följande universitetsstudier, utan i första hand behofvet af medborgerlig bildning för det stora flertal lärjungar, som vid 15—16 års ålder utgå i det praktiska lifvet, har från de mera konservativa skolmännens sida det yrkandet blifvit framställt, att för ifrågavarande lärjungar borde upprättas *en alldeles särskild ny skolart, påminnande om våra forna »apologistskolor» och motsvarande Tysklands »lägre borgareskolor»* (niedere Bürgerschulen). Dessa nya skolor skulle hafva en *inträdesålder af 9 år* och alltså vara *sidoordnade* med såväl folkskolan som det allmänna läroverket, de skulle stå likasom midt emellan båda utan gemenskap med någondera och icke vara inrättade på att mottaga lärjungar från den förra, *ej heller att aflemna några till det senare*. Den undervisning, som i dem borde meddelas, skulle drifvas efter en helt annan *läroplan* och till och med efter helt andra *metoder* än de i folkskolan och i allmänna läroverket för motsvarande årsklasser använda.

Efter upprättandet af en så beskaffad ny skolart skulle, har man menat, allmänna läroverket icke vidare behöfva taga hänsyn till det allt skarpare framträdande krafvet, att undervisningen på dess nederstadium och mellanstadium måtte afpassas efter det praktiska lifvets behof och endast på gymnasialstadiet hafva universitetsstudierna till hufvudsakligt

ögonmärke. Befriadt från sådana lärjungar, som icke ämnade fortsätta till studentexamen, skulle det allt ifrån första klassen kunna anläggas sin undervisning helt och odeladt på denna examen såsom mål. Arbetsfördelningens princip, hvars tillämpande på industriens fält medfört så storartade verkningar, skulle öfverföras på den grundläggande barndomsundervisningens område, och de tre stora skolorna, *allmänna läroverket*, *borgareskolan* och *folkskolan*, skulle utan sammanblandning få utveckla sig oberoende af hvarandra, hvar och en efter sin särskilda egendomlighet.

I enlighet härmed föreslog den år 1870 för läroverksstadgans revision tillsatta komitén uti sitt den 23 juli 1872 afgifna betänkande, att allmänna läroverket borde ända från botten inrättas såsom förberedelseanstalt för studentexamen, vare sig på klassiska eller reala linien, och att latinets, såsom grundläggande språk för *båda* dessa linier borde inträda redan i första klassen, men att för de lärjungar, som icke sökte någon »lörd» utan blott en praktiskt medborgerlig bildning, småläroverken borde ombildas till ett slags lägre realskolor eller borgareskolor, hvilka skulle ärfva det gamla namnet *pedagogier* samt vara jemnlöpande med allmänna läroverkets lägre klasser å ena sidan och med folkskolan å den andra.

Mot denna nya skolart reserverade sig visserligen på det bestämdaste åtskilliga medlemmar af 1870 års komité, bland dem d. v. rektorn R. Törneblad, och intet förslag i den riktningen blef heller af regeringen under de närmast följande åren framlagdt. Inom de allmänna läroverkens lärarecorps väckte emellertid yrkandet på »borgareskolor» ej obetydlig anklang. Vid läraremötet i Örebro den 15—17 juni 1881 uttalade sig flertalet för upprättandet af dylika med läroverket och folkskolan parallella »borgareskolor», och yrkandet härpå erhöll då genom tvenne framstående skolmän, hvilka sedan båda insattes i den stora läroverkskomitén af 1882, en motivering, som visserligen torde förefalla de flesta något filosofisk, men som på samma gång är så belysande för de projekterade skolornas egentliga karakter, att densamma förtjenar att ånyo bringas i erinring, då frågan om småläroverkens framtid nu åter föreligger till afgörande.

I kort sammandrag var nämnda motivering följande:

Skolväsendets organisation måste motsvara samhällets. Nu är dettas kultur tvåfaldig: dels andlig, dels materiel. Den andliga kulturen behöfver sina särskilda bärare och ledare: jurister, läkare, lärare och prester. Så äfven den materiella kulturen; den kräfver för sin befordran en väl rustad här med skickligt öfverbefäl och underbefäl samt öfvadt manskap. Öfverbefälet bildas här af ledarne för de stora företagen inom handels och näringarnas område. Underbefälet utgöres af handtverkarne samt de mindre industriidkarne och landtbrukarne m. fl. Gemenskapen består af de egentliga kroppsarbetarne.

Hvar och en af dessa lefnadsställningar kräfver sitt särskilda slag af bildning.

Den andliga odlingens ledare måste känna denna kultur och dess historiska grundval, den antika kulturen, samt för detta ändanål hafva en förtrogen kännedom om de klassiska språken. Den materiella kulturens ledare måste äfven ega vetenskapliga insigter, nemligen i matematik och naturvetenskap samt i de nyare språken, den nyare historien, statskunskapen och geografin.

Underbefälet i den ekonomiska lären måste äga kännedom om naturvetenskapernas viktigare resultat äfvensom en för praktiken tillräcklig kunskap i nyare språk samt internationella ekonomiska förhållanden.

Hvad till sist den ekonomiska lärens gemenskap eller de egentliga kroppsarbetarne angår, så måste deras bildning till sjelfva sin qvalité utgöra något eget och sjelfständigt; den bör nemligen vara praktisk, nationell och religiös. Rent negativt bör den skilja sig såväl från den vetenskapliga som från den borgerliga bildningen genom frånvaron af all vetenskaplig karakter och genom obekantskapen med främmande språk.

För meddelande af dessa tre väsentligen skilda bildningsarter, den *lärda*, den *borgerliga* och den *folkliga*, bör gifvas tre deremot svarande skolorter: allmänna läroverket, borgareskolan och folkskolan. Ätminstone vid 9 års ålder måste i regel valet dem emellan ega rum. Detta bör ock temligen lätt kunna gå för sig, enär det icke är »så mycket på anlagen, som på föräldrarnas önskningsar, som barnets uppfostran beror». Att framskjuta nämnda val för att gifva den naturliga fallenheten tid att tydligare framträda är följaktligen onödigt: »de flesta människor äro temligen jemnt begåfvade i alla riktningar och kunna utvecklas till snart sagdt hvad som helst, om ock med litet större lätthet i en riktning än en annan».*

Såsom förut blifvit nämnt ligger det i den föreslagna borgareskolans idé, att lärjungen der skall undervisas efter en helt annan *metod* än lärjungen i det allmänna läroverket. Den senare skall, heter det, »så till sägandes i skolan uppdraga kunskapens träd från roten och i lugn afvakta dess fruktsättning, hvaremot den förre får sig frukten serverad genast». I lärdomsskolan skall gossen icke allenast inhemta vetandets resultat, utan ock lära känna den väg, på hvilken de äro funna; för borgareskolan deremot passar blott en sådan undervisning, som framhåller nämnda resultat »och meddelar dem åt lärjungen dogmatiskt».

I de moderna språken t. ex. har man inom allmänna läroverket haft en *vetenskapligt grundlig* kännedom af desamma till mål, och därför — heter det vidare — har här en så bred bas måst läggas, att byggnaden icke mycket skjutit i höjden, hvarför ock de utgående ynglingarna väl hafva möjligheten inne att i en framtid blifva språket *fullt mäktiga*,

*) Det behöfver väl knappast anmärkas, att hela denna samhällsfilosofiska utveckling är en efterbildning efter tyskt mönster. Det är den spekulative pedagogen Tuiskon Ziller, som utarbetat systemet med de tre parallella skolorterna: 1) *gymnasiet* för teologer, jurister, kamrallister, medicinare och öfver hufvud alla, som tarfva en på klassiska studier hvilande bildning, samt *realgymnasiet* (af honom äfven kalladt »die höhere Bürgerschule») för sådana, som väl behöfva en »högre bildning», men icke någon klassisk sådan; 2) *borgareskolan* för handverkarnes och de sjelfegande småböndernas stånd (»die niedere Bürgerschule für den Stand der Handwerker und der kleinen selbständigen Grundbesitzer»); 3) *folkskolan* för den stora massan (»Masse der arbeitenden Proletarier.»)

men trots skickliga lärare, goda läroböcker och nitisk undervisning icke förmå att praktiskt betjena sig af detsamma. Inom borgareskolan deremot bör man endast lägga an på att till nödortft i handel och vandel använda det främmande språket, och der kan man därför läsa det »parlörmässigt» o. s. v.

Härmed sammanhänger, att »borgareskolorna» skulle sakna dimissionsrätt, d. v. s. icke vara beräknade på, att elever från dem skulle öfvergå till de femklassiga eller fullständiga allmänna läroverken.

Enär »borgareskolorna» hufvudsakligast skulle vara till för handtverkarnes, småhandlandenas och de mindre industriidkarnes barn, säger det sig sjelft, att de skulle hafva sitt egentliga verksamhetsområde på sådana orter, der detta befolkningslager är talrikast representeradt, d. v. s. i de *större* städerna.

Då Kongl. Maj:t år 1887 förelade Riksdagen ett förslag om upprättande af något, som närmast motsvarade den nu omtalade »borgareskolan», nemligen en sexårig s. k. *praktisk bildningslinie*, afsedd för deras behof, som vid 15—16 år utgå till det praktiska lifvets värf, så föreslogs ock, att denna »praktiska bildningslinie» skulle anordnas just i våra betydligare industrisamhällen, nemligen i Stockholm (på 3 ställen), Göteborg, Malmö, Norrköping, Jönköping och Örebro.

Projektet att ombilda de treklassiga läroverken till borgareskolor innebär således icke blott dessa läroverks *ombildning* från lärda skolor till praktiska sådana, utan lika mycket deras *förflyttning* från de mindre städerna till de större.

2. Smäläroverkens ersättande med praktiska öfverbyggnader på folkskolan.

De, som hos oss ifrat för smäläroverkens ersättande med »borgareskolor», parallella med folkskolan, hafva för sitt yrkande åberopat förödmömet från utlandet, Holland, Tyskland (särskildt Bayern), Norge m. m.

En närmare undersökning ådagalägger emellertid, att just i de land, der »borgareskolorna» visat sig fylla ett verkligt behof och på grund häraf äro mest lifskraftiga, der hafva de varit anordnade efter en helt annan typ än den af 1870 års komité föreslagna: de hafva icke varit parallella med folkskolan utan öfverbyggnader på densamma.

Holland har två slag af borgareskolor, lägre och högre. De förras läroplan omfattar intet främmande språk. De senare äro dels treåriga, dels femåriga. Inträdesåldern i båda är 12 år, och enligt de uppgifter, som stodo läroverkskomitén af 1882 till buds, utgjorde medelåldern i de

olika klasserna 13.8, 15.0, 15.9, 16.8 och 17.3 år. Belåtenheten med dem skall vara allmän.

Rörande **Bayerns** af 1870 års komité åberopade »lägre realskolor» upplyser samma komité sjelf, att »de omfatta en treårig kurs på 3 klasser och mottaga *ynglingar af 12—14 års ålder*» samt att i inträdesfordringarna icke ingår någon kännedom af främmande språk.

I **Frankrike** är borgareskolan likaledes byggd på folkskolan. »Lärjungarne tänkas komma från folkskolan (vid 12 à 13 år), och skolan genomgås, efter ett année préparatoire, på 4 år».

Till och med i **Belgien**, hvars skolorganisation 1870 års komité först och främst anför såsom mönster, är enligt reglementet af den 30 juni 1881 inträdesåldern vid de treklassiga »mellanskolorna» (écoles moyennes) numera *uppflyttad från 10 till 11 år*.

I **Schweiz** (Zürich m. fl. kantoner) motsvaras »borgareskolan» dels af »sekundarskolan», som är afsedd för *åldern 12—15 år*, dels af dess fortsättning »industriskolan», som mottager *ynglingar af 14—17 eller 17 1/2 år*.

Äfven i **Förenta staterna** är den sekundära undervisningen ordnad helt och hållet såsom en *fortsättning* af den primära; lärjungen går vid 12—13 års ålder från »primary school» (folkskolan) öfver till »grammar school» (mellanskolan) och vid 16—17 från denna öfver till »high school» (öfverskolan).

I **Preussen** består visserligen den s. k. sjelfständiga mellanskolan (die reine oder selbständige Mittelschule) af 5 eller 6 klasser samt är afsedd för åldern från 9—10 till 15—16 år. Men dels omfattar undervisningen i dess tre lägsta, med folkskolan parallella klasser *endast tyska ämnen* (franskan, som i dessa skolor är det enda främmande språket, inträder först i fjerde klassen), dels hafva jemte denna art af mellanskolor uppstått ännu två andra, nämligen:

a) den till sin nedre del med en folkskola förenade (die im Unterbau mit einer Volksschule verbundene) och

b) den såsom öfverbyggnad på folkskolan anordnade (die auf die Volksschule organisch gebaute oder ihr angeschlossene Mittelschule).

Den förra består af tvänne hufvudafdelningar, en nedre, hvars undervisning är gemensam och innefattar endast tyska ämnen, samt en öfre, som förgrenar sig i två linier: å ena sidan *folkskolelinien* med fortsatt undervisning i samma ämnen och å andra sidan *mellanskolelinien*, som derjemte meddelar undervisning i franska.

Det andra slaget af mellanskolor åter förutsätter såsom sin grundval den 5- eller 6-åriga folkskolan, efter hvars genomgående lärjungarne vid 11—12 års ålder inträda i den treåriga mellanskolan. Såsom man finner,

motsvarar denna således på det närmaste borgareskolan i Holland och Frankrike, lägre realskolan i Bayern, sekundarskolan i Schweiz, »grammar school» i Förenta staterna samt »école moyenne» i Belgien.

Att döma af uttalandena inom den pedagogiska litteraturen är det denna art af »mellanskola», som i Tyskland har framtiden för sig. I sjelfva Berlin inrättades en »mellanskola» af detta slag redan 1883, år 1886 tillkom der den andra i ordningen, och året derpå var öfvertygelsen om ifrågavarande skolarts tidsenlighet så allmän, att ej mindre än 4 nya läroverk af detta slag beslutades. Hvad som till en början vållade obenägenhet deremot hos de flesta skolmän, var naturligtvis den af gammalt rådande öfvertygelsen, att studiet af främmande språk helst bör begynna redan vid 9 års ålder. Denna hufvudpunkt beröres ock särskildt i det förslag, som Berlins skolstyrelse den 20 augusti 1883 inlemnade till stadens magistrat. Det heter der bland annat:

Det är en allmän mening, att det fjerde skolåret (9—10 år) är den lämpligaste tiden att begynna undervisningen i främmande språk. Men vi anse denna mening såsom en fördom och önska att bryta densamma. Saken förhåller sig ju på följande sätt. Barnet kan vid denna ålder nödortfigt läsa, skriva och räkna; det har börjat att tänka på sitt modersmål samt i ordnad följd fått höra ett och annat från de vuxnes föreställningskrets: om himmel och jord, om fosterlandet och dess historia, om naturens och andens värld — då, innan det ännu, glädjande sig åt de växande krafterna, blifvit rätt medvetet om de vyer, som nyss öppnat sig för dess blick, innan det ännu hunnit förvärfva någon egentlig förmåga att återgifva hvad det inhemtat, då, säga vi, kommer ett främmande idiom och lägger beslag på lejonparten af dess förmögenheter; på detta idiom koncentreras dess eftertanke och dess minne, och efter dess deri gjorda framsteg bedömas hufvudsakligen dess arbete och dess utvecklingsgrad — —. En gammal tradition talar visserligen för denna väg, och sedan reformationstiden torde få lärda hafva vandrat någon annan. — Men huru det gått med de ofantligt många, som blifvit liggande på vägen och som de stränga gymnasialpedagogerna utkastat såsom läroverkets ballast, huruvida icke dessa fått sin andliga utveckling alldeles förfuskad derigenom, att man i förtid tvingat dem till studiet af främmande språk — derom måler historien intet.

Vid den tid, då man först slog in på denna väg, utgjorde de främmande språken och deras bokverld bildningens kärna. Modersmålet egde ingen dermed jemförlig litteratur. Fäderneslandets historia väntade ännu sin bearbetare, och dess viktigaste händelser tillhörde delvis framtiden. De geografiska föreställningarna voro dunkla och fantastiska, naturvetenskapen ännu ofödd. Blott i de främmande språken egde man en verklig lärdomeskatt.

Nu är det helt annorlunda. Ur den fosterländska litteraturen och historien, ur geografin, naturvetenskaperna och matematiken hafva en mångfald åskådningar, begrepp och tankar gått öfver i nationens andliga lif och der tagit en så tillgänglig och lättfattlig form, att de utgöra den naturligaste näringen för det uppväxande barnets intelligens och det yppersta bildningsmaterialet för dess begynnande tankeverksamhet samt äro så förträffligt lämpade efter barnasinnets behof, att de under flera år räcka till att fylla de ungas känslolif.

Låter man nu lärjungen till inemot 12 års ålder mogna under påverkan af dessa bildningsmedel, rätt fördelade och ordnade, så kan man sedan, utan fara att derigenom förvirra hans tänkande, låta honom begynna studiet af ett främmande språk. Man kan då drifva raskare på med detta studium, emedan de öfriga ämnena nu kräfva mindre tid, och man kan

vänta bättre frukter deraf, emedan lärjungens omdöme under tiden blifvit mera utveckladt, och hans uppfattningsförmåga nu medgifver valet af flera haltfull läsning.

Med anledning af denna framställning vände sig Berlins magistrat till den för dylika frågor afgörande synnerligen kompetente professor Heymann Steinthal (känd såsom utgifvare af Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft samt en mängd lärda verk af psykologiskt eller språkligt eller psykologiskts-pråkligt innehåll) med den frågan: »När skall undervisningen i främmande språk begynna?» Den berömde forskaren svarade med ett utlåtande (senast tryckt i Krummes Pädagogisches Archiv, årgången XXXII sid. 47—55), hvori han efter en längre motiveering sammanfattar sina åsikter med afsende på språkundervisningen i följande trenne punkter:

a) Åskådningsundervisningen i modersmålet begynner med lärjungens inträde i skolan.

b) Samtidigt med att denna åskådningsundervisning utan afbrott fortgår hela skolan igenom, begynner efter fylda nio år den begreppsmässiga undervisningen i analyserandet af den enkla satsen i modersmålet.

c) Samtidigt med att denna dubbla undervisning i modersmålet fortsättes, begynner efter fylda tolf år (mit dem zurückgelegten zwölften Jahre) undervisningen i främmande språk.

Sedan professor Steinthal afgaf detta utlåtande, har ännu ett hufvudskäl för den förmenta nödvändigheten att begynna studiet af främmande språk redan under de egentliga barndomsåren helt och hållet bortfallit. Man har nemligen under det senaste årtiondet inom språklärarekretsar allmänt kommit under fund med, att den gamla lexläsningemetoden här innebär ett oerhördt slöseri med tid och kraft, samt att man på ojemförligt mycket kortare tid kan uppnå ojemförligt mycket bättre resultat genom att följa den s. k. naturliga språkundervisningsmetod, som först uppstått inom de stora språkskolorna för vuxna i Amerika och hvars mest bekante målsman är tysk-amerikanen Berlitz.

I Norge har utvecklingen gått i samma riktning som i de här ofvan omtalade länderna. Sedan 1869 har der funnits en sexårig s. k. *middelskole*, beräknad för åldern 9—15 år. Men allt efter som den förut mycket ogynnsamt ställda folkskolan erhållit en bättre organisation, hafva sträfvanden uppstått i syfte att från den sexåriga »middelskolen» afskilja hennes tre lägre klasser och sålunda göra henne till en öfverbyggnad på folkskolan.

Dessa sträfvanden hafva ledt till, att vid de flesta kommunala

»middelskolerne» studiet af främmande språk inträder först i *andra* klassen (efter fyllda 10 år), vid några till och med i *tredje* eller *fjerde* (11 eller 12 år). I det »Udkast til en forandret ordning af det höiere skolevæsen», som den 12 juni 1891 afgafs af en för ändamålet tillsatt kunglig läroverkskomité, föreslås ock, att »middelskolen» skall omdanas till *ett fyra-årigt läroverk för åldern 11—15 år*, och att ingen kunskap i främmande språk skall ingå uti inträdesfordringarna till dess nya första klass; der särskildt gynsamma omständigheter förefunnes, skulle öfvergången från folkskolan till »middelskolen» kunna ske vid ännu högre ålder. Stödjande sig på den erfarenhet, som vunnits vid nämnda kommunala »middelskoler», att dessas kurs kan göras *treårig (för åldern 12—15 år)*, ställer en minoritet inom komitén till och med i utsigt, att denna senare anordning i framtiden skall blifva den normala.

Den åsigten, att *våra* småläroverk böra ombildas till sådana öfverbyggnader på folkskolan, som de i föregående redogörelse påpekade, är mycket gammal. Redan den s. k. stora läroverkskomitén af 1828 föreslog, att alla läroverk med mindre än tre lärare skulle förvandlas till högre eller lägre folkskolor. Med den ringa utveckling folkskolan då för tiden nått, hade detta sig dock mycket svårt. År 1842 blef folkskolan en kommunalrättning, och vid 1856—58 års riksdag vardt den genom tilldelande af högre statsunderstöd i vidsträcktare mening än förut erkänd äfven såsom en *statens* angelägenhet. Det var samma riksdag, som genom sina, närmast af grefve Rudenschöld föranledda, beslut genomförde folkskolans organiserande i »småskolor», »egentliga folkskolor» och »högre folkskolor», och som i dessa senare grundade en förut ej erkänd offentlig skolart, i hvilken småläroverken helt naturligt kunde uppgå.

Vid samma tid uttalade regeringen, att dessa läroverk, särskildt pedagogierna, icke kunde sägas hafva någon speciel uppgift, som kräfde deras bibehållande såsom ett system för sig eller deras utbildande i någon särskild rigtning. Vid följande riksdag, 1859—60, föreslog regeringen, att enär dessa läroverk i sin dåvarande form syntes vara *närmast hänförliga till de högre folkskolorna*, så borde statsunderstödet till dem utgå af de till folkskoleväsendets främjande anslagna medlen. Denna uppfattning delades af Riksdagen; pedagogierna anslöte sig i afseende på sin läroplan närmast till folkskolorna och borde helst lyda under folkskolestadgan,

statsanslaget till dem borde sammanföras med det för folkskolorna anvisade beloppet under den gemensamma rubriken: pedagogier och folkskolor.

Efter denna tid framträdde gång efter annan yrkanden på, att ej blott pedagogierna, utan äfven de treklassiga läroverken måtte indragas eller *förvandlas till högre folkskolor*. Dessa yrkanden grundades bland annat derpå, att folkskolan genom en sådan åtgärd skulle vinna i lifaktighet och användbarhet för alla samhällsklasser. De togo sig vid 1868 års riksdag uttryck i flera enskilda motioner inom Andra Kammaren. Det utskott, som behandlade dessa, ansåg, att de en- och tvåklassiga läroverken lämpligast borde så ombildas, att de komme att motsvara den högre folkskolan, samt »öfvertagas af kommunerna sjelfva med det bidrag från statens sida, som kommer andra sådana folkskolor till del». Härigenom skulle de blifva tillgängliga äfven för qvinliga lärjungar, deras elever skulle ej längre lockas »att inträda på den så kallade lärda banan för att der taga några mödosamma, gagnlösa fjät», och »*den egentliga folkskolan skulle erhålla en organisk utveckling uppåt.*» På dessa grunder tillstyrkte utskottet, att de en- och tvåklassiga läroverken måtte *ombildas till högre folkskolor*, och Andra Kammaren godkände detta förslag.

Efter någon tids relativ hvila upptogs frågan ånyo inom Andra Kammaren 1880. Det utskott, som fick i uppdrag att behandla den, uttalade sig i öfverensstämmelse med kammarens tidigare hållning; hvad särskildt pedagogierna angick, ansåg det dem rent af som »ett öting». Det föreslog därför indragning af alla pedagogier, alla eller de flesta treklassiga läroverk samt några femklassiga. Andra Kammaren gillade dessa förslag och återupprepade dem äfven 1881.

Senast har yrkandet om småläroverkens ombildande till praktiska öfverbyggnader på folkskolan blifvit upptaget genom undertecknades härom vid föregående lagtima riksdag framlagda motion n:o 96.

3. *Småläroverkens totala indragande utan att omedelbart ersättas med något annat.*

Upprepade gånger har föreslagits, att småläroverken borde *helt och hållet upphöra utan att omedelbart ersättas med något annat*.

Ett dylikt öde har ju ock redan öfvergått flera af våra förutvarande småläroverk. Sedan 1859 hafva pedagogierna i Östhammar, Vaxholm, Sigtuna, Torshälla, Trosa, Vrigstad och Ålem så småningom, utan att någon direkt åtgärd härför vidtagits, upphört att finnas till, annat än såsom folkskolor. År 1871 indrogs pedagogien i Avesta. Genom riks-

dagsbeslutet 1890 bestämdes, att före den 1 juli 1893 följande skolor skulle upphöra: de enklassiga pedagogierna i Öregrund, Ulricehamn, Mariefred, Linde, Säter, Falkenberg, Laholm och Mönsterås, de tvåklassiga pedagogierna i Hjo, Hedemora, Grenna, Kongelf, Kungsbacka och Borgholm samt de treklassiga läroverken i Vernamo och Ronneby. På grund häraf har ock Kongl. Maj:t den 22 maj 1891 förordnat om indragning af de enklassiga pedagogierna i Öregrund, Mariefred, Säter och Laholm och de tvåklassiga dito i Kungsbacka och Borgholm samt den 16 december 1892 af de enklassiga pedagogierna i Ulricehamn, Linde, Falkenberg och Mönsterås, de tvåklassiga dito i Hjo, Hedemora, Grenna och Kongelf och de treklassiga allmänna läroverken i Vernamo och Ronneby.

Såsom skäl för dessa indragningar har anförts, att nämnda småläroverk varit af hufvudsakligen *lokal* betydelse, samt att det säkert påräkneliga antalet lärjungar vid dem icke uppgått till 30, hvilket antal vore att anse såsom minimum för sådana skolor, hvarmed staten, utöfver sin vård om folkskolan, borde taga någon särskild befattning.

Häremot har emellertid af de indragna småläroverkens målsmän invändts, att äfven de *bibehållna* småläroverkens betydelse vore hufvudsakligen lokal, att det säkert påräkneliga lärjungeantalet skulle till och med i sådana mindre kommuner, som Hjo, Hedemora, Borgholm m. fl. vida öfverstigit 30, i fall samundervisning för gossar och flickor der blifvit tillåten, samt att de bibehållna småläroverkens högre lärjungeantal vid någon viss tidpunkt mycket väl kunnat vara beroende på någon helt och hållet tillfällig omständighet, ja till och med på en för ändamålet särskildt företagen manöver. Det har — anmärkes det — gått ganska lätt för sig att få behålla småläroverk, hvilka eljest skulle indragas, genom den i stor utsträckning anlitade utvägen att taga ett antal elever från folkskolan och »fösa in» dem i läroverket.

På grund häraf hafva de af indragningen drabbade kraftigt protesterat mot den enligt deras mening obilliga och orättvisa åtskilnad, som blifvit gjord mellan de med småläroverk utrustade samhällena, i det somliga blifvit dem beröfvade, under det andra icke allenast fått behålla dem, utan till och med erhållit utsigt att derjemte få statshjelp äfven till sina flickors högre undervisning. Deras protester hafva emellertid icke vunnit något afseende.

4. *Småläroverkens bibehållande och utvidgande till större öfverensstämmelse med de femklassiga och de fullständiga läroverken.*

Inom sådana stadskommuner, som varit begåfvade med småläroverk, har bland de mera bemedlade föräldrarna den önskan varit allmän, att

nämnda läroverk borde bibehållas och helst utvidgas samt i möjligaste mätto ordnas i fullkomlig öfverensstämmelse med motsvarande klasser i de femklassiga och de fullständiga läroverken.

Hvad ifrågavarande föräldrar fordra af småläroverken framgår med full tydlighet af de underdåniga utlåtanden och yttranden öfver läroverkskomiténs betänkande, som 1885 afgåfvos af de kommunala myndigheterna i de städer och köpingar, hvilkas läroverk komitén föreslagit till ombildning eller indragning, och som i korthet blifvit referade i Kongl. Maj:ts proposition angående läroverken och pedagogierna den 14 februari 1887 sid. 98. Såsom der anföres, motsatte sig nämnda kommunala myndigheter på det allra bestämdaste, att småläroverken ombildades till läroverk med en mera »praktisk», rigtning än de femklassiga och de fullständiga ega, vare sig de nu komme att kallas »borgareskolor», »kommunalskolor» eller något annat dylikt. »Det kommersiella och industriella lifvet i de flesta af de små städer och köpingar, der dessa läroverk skulle hafva sitt säte, är», heter det, »så litet utveckladt, att endast ringa intresse för en bildning af detta slag, utöfver hvad folkskolan kan erbjuda, förefinnes, under det att ett jemförelsevis stort antal lärjungar, söner till embets- och tjenstemän, förmögna borgare och den kringliggande traktens allmoge, gerna önskade att i sin hembygd få börja med och pröfva sin förmåga för lärda studier, som sedan vid ett högre läroverk kunde fortsättas. En sådan organisation af kommunalskolorna, som omöjliggör deras användning för sist berörda ändamål, måste därför tillintetgöra en stor del af det gagn, som dermed afsetts, och betaga kommunernas medlemmar, särskildt de mera inflytelserika bland dem, allt lifligare deltagande för dessa skolor.»

Hvad som först och främst kräfdes vore sålunda, att småstädernas läroverk egde *dimissionsrätt* till någon viss klass af de fullständigare läroverken: till fjerde, i fall de bibehölles såsom treklassiga, till femte eller sjette, i fall de utvidgades med en eller två årskurser. För detta ändamål vore det emellertid nödvändigt, att undervisningen vid dem *bibehölle väsentligen samma karakter och bedrefves i ungefär samma omfång samt efter hufvudsakligen samma metoder som i de fullständigare läroverkens nedre klasser.* Att gifva småläroverken ett annat namn och att i större eller mindre grad öfverlåta åt de kommunala myndigheterna att bestämma deras läroplan skulle följaktligen i verkligheten icke medföra någon egentlig ändring i deras beskaffenhet. Det låge i de mera inflytelserika småstadsinvånarnes intresse att få behålla sina barn i hemmet så många år som möjligt, men att tillika på allt sätt lätta deras fortgång till gymnasialklasserna och studentexamen. Äfven om de bibehållna eller ut-

vidgade småläroverkens undervisningsplan till en början och på papperet gjordes något olika med undervisningsplanen för de lägre klasserna vid öfriga läroverk, skulle den därför snart genom förhållandenas egen magt sammansmälta med denna. Icke ens flickornas inträde i småläroverken skulle häri kunna vålla någon väsentlig ändring, enär det låge i tidens riktning, att deras undervisning mer och mer likdanades med gossarnes, och det dessutom blefve allt vanligare, att äfven flickor satte studentexamen såsom mål för sina studier. Deremot skulle samundervisningens tillämpande blifva en stor fördel i *ekonomiskt* afseende för de föräldrar i småstäderna, som ej anlidade folkskolan; de skulle nemligen efter dess införande icke behöfva bekosta privat undervisning för sina döttrar.

Efter dessa önsknigar hafva i hufvudsak de regeringsförslag om småläroverkens ombildning blifvit lämpade, som framkommit 1887 samt 1890 och 1892.

Enligt propositionerna af 1887 och 1890 skulle de treklassiga läroverken utvidgas till femåriga så kallade *lägre läroverk*; samundervisning skulle i dem vara medgifven, och samma kurser skulle genomgås som i de fem nedre klasserna af ett fullständigt läroverk. I fråga om timplanens och kursfördelningens detaljer skulle visserligen nödiga modifikationer kunna göras, dock blott under vilkor att samma slutresultat som i nämnda klasser uppnåddes.

Enligt propositionen af 1892 skulle de treklassiga läroverken ombildas till femåriga så kallade *mindre läroverk*, alla i hufvudsak inrättade enligt realliniens undervisningsplan, ehuru med de modifikationer, som på framställning af vederbörande kommunalstyrelse eller läroverkskollegium kunde af Kongl. Maj:t medgifvas. I fall vederbörande kommunalstyrelse derom gjorde ansökan, skulle i dessa »mindre läroverk» samundervisning införas.

Den vid innevarande riksdag framlagda propositionen är i flera stycken öfverensstämmande med den af 1892. Äfven nu föreslås, att de treklassiga läroverken på vederbörande kommunalstyrelsens begäran må kunna utvidgas till femåriga »mindre läroverk» med samundervisning.

I ett afseende är emellertid den nu föreliggande propositionen mera allmänt hållen än sina föregångare. Det framgår af densamma, så vidt vi kunnat se, icke med full visshet, **huruvida de nu föreslagna »mindre läroverken» skulle ega dimissionsrätt till någon viss klass af de fullständigare läroverken eller icke.**

Å ena sidan synes åtskilligt tyda på, att någon sådan dimissionsrätt icke vore åsyftad. Meningen skulle alltså vara att nu upprätta ungefär sådana »sjelfständiga borgareskolor», som de af 1870 års komité projekterade, ehuru visserligen med den af tidsomständigheterna påkallade ändringen, att de nu skulle anordnas såsom samskolor.

Hvad som i synnerhet talar för denna tolkning af den kongl. propositionen är det förhållandet, att de »mindre läroverkens» undervisningsplan skulle blifva alldeles densamma, som den 1885 års flickskolekomité uppgjort för de af densamma förordade samskolorna. Men nämnda komité förklarar uttryckligen, att denna undervisningsplan ej bör ifrågakomma på andra orter än sådana, »der man icke behöfver kräfva af skolan, hvad gossarne beträffar, någon grundläggning för lärda studier, utan endast bibringandet af ett kunskapsmått, som kan anses motsvara det praktiska lifvets behof för de många, som icke fortsätta studierna utöfver 15 till 16 års ålder». (Undersökning af Sveriges högre flickskolor sid. 266.) Samma komité betonar upprepade gånger, att dess undervisningsplan för samskolor alldeles icke är afsedd för sådana elever, som vilja öfvergå till de allmänna läroverken för gossar. Den yttrar härom (i sitt utlåtande sid. 269):

Det uppgifna kunskapsmättet kan icke blott anses tillräckligt för det stora flertalet flickor, som icke fortsätter studierna utöfver 16 års åldern; det kan ock anses innebära den grundläggande bildning, som är behöflig för de många gossar, som icke egna sig åt lärda studier, utan vid nyss nämnda tidpunkt välja något praktiskt yrke. Enligt den sista läroverkskomiténs betänkande utgöra nemligen de från de lägre läroverken afgångna lärjungar, som efter afgången fortsätta studierna vid annat läroverk, endast följande procent af hela antalet afgångne: från de femklassiga läroverken 40,9 proc., från de treklassiga 37,1 proc., från de tvåklassiga pedagogierna 33,2 proc., från de enklassiga pedagogierna 21,6 proc. Skolorna på ifrågavarande orter böra således, om de skola tillgodose det öfvervägande flertalets behof, vara så inrättade, att de icke utgöra lägsta klasserna af ett läroverk, som afser att bereda till akademiska studier, utan hafva till mål att meddela den grundläggande bildning, som i allmänhet kan anses erforderlig för dem, som vilja egna sig åt praktiska värf.»

Då de af flickskolekomitén föreslagna samskolorna alltså icke skulle vara likartade med gossläroverkens nedre klasser och icke ega dimissionsrätt till deras öfre, och då de till hela sin karakter synas vara identiska med de af ecklesiastikministern nu förordade, torde man häraf kunna draga den slutsatsen, att äfven dessa senare skulle sakna nämnda dimissionsrätt och alltså icke kunna användas af det jemförelsevis stora antal lärjungar, »söner till embets- och tjenstemän, förmögnare borgare och den kringliggande traktens allmoge», hvilka anlita småläroverken hufvudsakligen för att »i sin hembygd få börja med och pröfva sin förmåga för lärda studier, som sedan vid ett högre läroverk kunde fortsättas».

Men för den händelse det verkligen är meningen, att de treklassiga läroverken nu skulle (under namn af »mindre läroverk») ombildas till »sjelfständiga borgareskolor», sidoordnade med allmänna läroverken, men till hela sin riktning med dem olikartade, så qvarstår å andra sidan det i föregående kongl. propositioner anförda sakförhållandet, att vederbörande kommuner alls icke velat veta af några undervisningsanstalter af dylikt slag, samt att saknaden af dimissionsrätt måste »betaga kommunernas medlemmar, särskildt de mera inflytelserika bland dem, allt lifvigare deltagande för dessa skolor».

Hvilken meningen nu än kan vara — antingen att ersätta småläroverken med »borgareskolor» eller att utvidga dem till större öfverensstämmelse med de fullständigare läroverken — synes oss den lösning, som småläroverksfrågan härigenom skulle erhålla, vara allt annat än lycklig.

I förra fallet finge man en ny skolart, som antingen sjelf skulle föra ett tynande lif eller ock komme att utöfva en hämmande inverkan på folkskolans naturliga utveckling. Ju mer våra folkskolor förbättras, ju allmännare inses ock behovet af en *fortsättningskurs*, der de lärjungar, som fullständigt genomgått den »egentliga folkskolan» och äro i tillfälle att egna ännu några år åt sin förberedelse för lifvets värf, kunna få inhemta de praktiskt medborgerliga insigter, för hvilka de först nu, under den så kallade öfvergångsåldern, vinna tillräcklig mognad. Dylika fortsättningskurser, benämnda »högre folkskolor» eller »borgareskolor», hafva kommit till stånd i åtskilliga af våra städer, exempelvis i Malmö och Gefle. Att så beskaffade öfverbyggnader på folkskolan, trots det stora behovet, ännu ej blifvit allmänna, beror helt enkelt derpå, att staten icke lemnar bidrag till andra »högre folkskolor» än sådana, som äro belägna på landsbygden. I än ytterligare grad skulle deras utveckling försvåras, i fall »borgareskolor» med en inträdesålder af 9 eller 10 år blefve upprättade. Med den äflan att till snart sagdt hvad pris som helst skaffa sina söner en »lörd» uppfostran, hvilken äfven inom den lägre medelklassen i städerna är så vanlig, skulle nemligen en mängd af de föräldrar, som nu låta sina barn gå i folkskolan, taga dem ut ur denna och sätta dem i en läroanstalt, der de genast vid 9—10 års ålder finge »studera främmande språk», men der de tillika på samma gång komme i åtnjutande af en utbildning, som skulle hetas vara speciellt »praktisk». Folkskolan i städerna skulle härigenom löpa stor fara att åter blifva uteslutande »proletärskola». Att en sådan utveckling ingalunda kan anses önskelig, torde vi knappast behöfva påpeka.

I andra fallet åter (nemligen i händelse de utvidgade småläroverken

finge dimissionsrätt), skulle den föreslagna läroverksreformen medföra endast ett väsentligt resultat: en ytterligare ökning i tillströmningen till studentexamen. Med bibehållande af sina 35 fullständiga läroverk och sina 23 femklassiga skulle vårt skolsystem få sina 17 treklassiga läroverk (och kanske äfven sina 4 pedagogier?) så utvidgade, att äfven de hädanefter kunde skicka sina elever omedelbart till gymnasialklasserna. Efter att under en mansålder hafva beskärmat sig öfver massproduktionen af studenter och det så kallade litterära proletariatets oroväckande tillväxt, skulle man låta hela arbetet med läroverkens organisation utmynna i en åtgärd, som omedelbart ledde till ökande af dessa så bittert öfverklagade olägenheter! *

Så vidt undertecknade kunna inse, är den enda tidsenliga lösningen af småläroverksfrågan den, för hvilken Andra Kammaren uttalade sig redan vid 1868 års riksdag, nemligen småläroverkens ersättande med praktiska öfverbyggnader på folkskolan.

Huru vida man nu, liksom 1868, vill kalla dessa öfverbyggnader »högre folkskolor», eller förse dem med något mera tilltalande namn, t. ex. mellanskolor, borgareskolor, kommunalskolor, realskolor eller dylikt, torde betyda jämförelsevis mindre. Af synnerlig vikt är deremot, att de verk-

*) För att visa, att obenägenheten för den upprepade gånger föreslagna, men det oaktadt till sin egentliga karakter ännu så obestämda nya skolarten finnes äfven på andra håll än bland folkskolans närmaste målsmän, taga vi oss friheten att anföra några träffande ord härom ur tidningen »Vårt Land» för den 17 december 1892. Efter en redogörelse för »kommunalskolornas» plan heter det der:

»Af dessa bestämmelser framgår ju tydligen, att dessa läroverk, om ock ej alltid genast från början, så dock efter hand, ej komme att blifva annat än lägre allmänna läroverk, i de flesta fall motsvarande de tre lägsta klasserna, undantagsvis de fem. Samma inträdesålder, samma läsämnen, med inträdesexamen i högre allmänt läroverk för ögonen, hvarför ock »valet» af främmande språk blefve illusoriskt.

Komme man å andra sidan någonstädes att icke taga hänsyn till det allmänna läroverket med dess fordringar och sålunda ville göra skolan till ett helt för sig — då skulle ju — med undantag af ett främmande språk — i henne egentligen icke meddelas annan undervisning än den, som gifves i en god folkskola. Kommunalskolan blefve då endast en något finare folkskola. De något mera välburgna föräldrarnes barn komme att gå i kommunalskolan, de fattigare i folkskolan. Och hvad blefve den förra då annat än den nuvarande pedagogien, ehuru med annat namn?»

ligen ställas *öfver* folkskolan, *icke vid sidan* deraf. Endast derigenom kunna de, såsom vi förut framhållit, undgå att skada folkskolans utveckling.

Endast derigenom kunna de ock sjelfva komma att göra någon vidsträcktare nytta. Allmänt har nemligen antagits, att dessa skolors kurs borde vara genomgången vid ungefär 15 års ålder. Sättes nu inträdesåldern till 9 år, så medför detta tvenne svårigheter, som i hög grad komme att inskränka det gagn, ifrågavarande läroverk eljest skulle kunna hafva med sig. För det första måste de då blifva sexklassiga, följaktligen temligen dyra och på grund häraf äfven jemförelsevis *fätaliga*. För det andra kan deras betydelse då endast blifva mera *lokal*; liksom de nuvarande småläroverken måste de nemligen komma att användas så godt som uteslutande af läroverksstaden sjelf samt dess allra närmaste omgifning — detta af det helt naturliga skälet, att tänkande föräldrar ej utan synnerligen tvingande grunder sända sina små ur hemmet vid så unga år.

Fastställes deremot inträdesåldern till fyllda 12 år, så begränsas kursen till 3 år, och skolorna blifva väsentligen billigare samt kunna med användande af samma totalkostnad upprättas i långt större *antal*. De kunna då äfven komma till nytta för vida större *områden*, enär 12—15-åringen icke är på långt när så beroende af hemmet och så bunden vid dess vanor och förhållanden som 9—12-åringen.

Till förekommande af att förevarande läroanstalter i likhet med de nuvarande små läroverken skulle blifva skolor nästan uteslutande för läroverksstadens egna barn, synes oss dessutom såsom vilkor för statsbidrag böra stadgas, att de skola vara tillgängliga äfven för barn utom den kommun, som de tillhöra (möjligen dock mot någon mycket låg afgift).

Mot den af oss föreslagna inträdesåldern har egentligen endast *ett* hufvudskäl blifvit andraget, nemligen att undervisningen i främmande språk icke ens i sådana skolor skulle kunna anstå till fyllda 12 år. Detta skäl kunde möjligen låtit höra sig, i fall vi föreslagit, att inträdesåldern äfven vid det allmänna läroverket nu skulle sättas vid nämnda höjd. Så länge det emellertid gifves rikliga tillfällen att börja läsa tyska vid 9 eller 10 år, såväl vid de fullständiga som de femklassiga läroverken, kunde det väl icke skada att inom *några* skolor få *pröfva*, hvad man genom användande af den moderna, rent praktiska språkundervisningsmetoden skulle kunna uträtta med lärjungar, hvilka under en fullständigt genomgången folkskolekurs erhållit en solid underbyggnad i modersmålet och andra svenska

ämnen. Svagare, än resultaterna af tyskläsningen i läroverkens nedersta klasser enligt kändares utsago hittills varit, torde de knappast kunna blifva.

I det vi, i fråga om de närmare grunderna för den för oss föreslagna organisationen, hänvisa till motiveringen för vår vid förliedet års lagtima riksdag väckta motion n:o 96, få vi härmed hemställa,

att Riksdagen, med förkastande af nu framlagda regeringsproposition om vissa treklassiga allmänna läroverks utvidgande, måtte för sin del besluta,

dels att samtliga ännu bibehållna treklassiga allmänna läroverk samt två- och enklassiga pedagogier inom den 1 juli 1895 helt och hållet indragas,

dels att i deras ställe upprättas ett nytt slags undervisningsanstalter, utgörande praktiska öfverbyggnader på folkskolan (»realskolor», »mellanskolor», »borgareskolor»), anordnade enligt följande grunder:

1. Dessa skolors syfte bör vara att tillgodose de lärjungars bildningsbehof, hvilka vid 15—16 års ålder skola utgå i det praktiska lifvet.

2. De böra vara tillgängliga för såväl gossar som flickor samt förses med såväl manliga som qvinnliga lärarekrafter.

3. För de lärjungar, hvilka fullständigt inhemtat skolans kurs, bör anordnas en särskild afgangspröfning, hvars genomgående medför vissa rättigheter.

4. Fordringarna för inträde i första årsklassen böra vara: fyllda 12 år samt kännedom af det kunskapsmått, som en väl ordnad folkskola (enligt normalplanen litt. A.) kan bibringa.

5. Undervisningen bör vara afgiftsfri.

6. Folkskolelärare eller folkskolelärarinna, som, på sätt Kongl. Maj:t genom särskilda bestämmelser kan finna lämpligt föreskrifva, styrkt sig ega de för undervisning vid skolan erforderliga kunskaper och färdigheter, må vid densamma kunna vinna anställning.

7. Kostnaderna för dylik skola böra bestridas dels af staten, dels af kommunen, detta enligt väsentligen samma grunder, som nu gälla för folkskolan och som af 1882 års läroverkskomité föreslogos beträffande de då ifrågasatta »kommunalskolorna».

8. Läroverk af detta slag må kunna upprättas på alla sådana orter, der behofvet af en dylik bildningsanstalt gör sig så kämbart, att vederbörande kommun vill åtaga sig de på dess del belöpande utgifterna.

Stockholm den 28 januari 1893.

Fridtjuf Berg.

Emil Hammarlund.

N:o 112.

Af herr **E. Hammarlund**, om statsunderstöd för den qvinliga slöjdundervisningen.

Vid sistlidet års lagtima riksdag tillät sig undertecknad föreslå, att Riksdagen måtte besluta:

dels att för 1893 anvisa ett förslagsanslag af 50,000 kronor att användas till understöd åt skoldistrikt, som på lämpligt sätt bereda i skolåldern varande flickor undervisning i qvinlig slöjd;

dels att öfverlemna åt Kongl. Maj:t att fördela detta understöd samt att bestämma de närmare villkoren för understödets åtnjutande.

Såsom skäl för detta förslag anfördes hufvudsakligen:

att intresset för slöjdundervisningen utvecklats »väsentligen genom de statsbidrag, som lemnats för befrämjande af undervisning i slöjd för gossar» (Kongl. Maj:ts proposition n:o 1 till 1887 års Riksdag, åttonde hufvudtiteln, sid. 23);

att rättvisan kräfver, det statsbidrag lemnas för flickornas slöjd-undervisning lika väl som för gossarnes;

att lika viktigt som det är, att läsning och slöjd omvexla för gossen, minst lika viktigt får väl en dylik omvexling för flickan anses vara;